

I. STUDIA I ROZPRAWY

AGNIESZKA GROMKOWSKA-MELOSİK

ORCID 0000-0002-6303-0384

*Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
w Poznaniu*

DOKTORAT HONORIS CAUSA I TRADYCJA UNIWERSYTECKA

ABSTRACT. Gromkowska-Melosik Agnieszka, *Doktorat honoris causa i tradycja uniwersytecka* [Honorary Doctorate and University Tradition]. *Studia Edukacyjne* nr 59, 2020, Poznań 2020, pp. 7-16. Adam Mickiewicz University Press. ISSN 1233-6688. DOI: 10.14746/se.2020.59.1

The article is devoted to the analysis of the role of honoris causa doctorate in academic culture. The history of the honorary doctorate is reconstructed to a certain extent and the difference between the research doctorate and honoris causa is considered. Furthermore, the author focuses on the controversial issues connected with the honoris causa, including cases of buying or rejecting the honor as well as various political contexts of the relevant decision-making process. The analysis of the honorary doctorate focuses on the conviction that it is the topmost acknowledgement of the values and contribution of the society of the person thus honored.

Key words: honoris causa, academic rituals, university prestige

Sformułowanie doktorat honoris causa wywołuje niezwykle pozytywne skojarzenia zarówno w społeczności akademickiej, jak i w całym społeczeństwie. Oznacza bowiem najwyższą, przyznaną przez instytucje szkolnictwa wyższego godność, której źródłem nie są, choć mogą być, *stricte* akademickie osiągnięcia. Jest to tytuł honorowy, posiadaniem którego mogą chlubić się także osoby bez wykształcenia wyższego. Tak definiuje go Alfred Dufour:

doktorat honorowy jest przyznawany przez uniwersytet, z jego własnej inicjatywy (...), bez jakichkolwiek kosztów obdarowanego, aby uhonorować znaną osobę za swoje zasługi w dziedzinie nauki, kultury, polityki, ekonomii, religii, bezpieczeństwa, bez przeprowadzenia jakichkolwiek egzaminów czy ukończonej dysertacji, lecz także bez jakichkolwiek praw, które mogłyby mu towarzyszyć¹.

---

¹ Podaję za: P. Dhondt, *Pomp and Circumstance at the University: The Origin of the Honorary Degree*, *European Review of History: Revue europeenne d'histoire*, 2103, 20, 1, s. 117.

Nieprzypadkowo pojęcie doktoratu honoris causa odwołuje się do konotacji, które są związane z doktoratem. Od początków istnienia uniwersytetu doktorat stanowił przełomowy moment nie tylko w życiu akademickim osoby, która go uzyskała, ale także w jej życiu społecznym, w całej biografii (tym bardziej że nie zawsze po jego otrzymaniu pozostawała na uniwersytecie). W odróżnieniu jednak od doktoratu honoris causa, uzyskanie naukowego stopnia doktora zawsze było (i jest) związane z osiągnięciami *stricte* naukowymi.

Jak już wspomniano, doktorat honoris causa nie wymaga spełnienia żadnych akademickich kryteriów – stanowi, na co wskazuje już jego nazwa, zaszczyt. Zawiera jednak w sobie prestiż związany z uzyskaniem doktoratu *stricte* naukowego i jest wielokrotnie większy. Niezależnie od kontrowersji dotyczących początków tradycji przyznawania doktoratów honoris causa, warto przywołać argumentację Pietera Dhondta. Wskazuje on, że jednym ze skutków znaczącego wzrostu pozycji społecznej osoby, która uzyskała stopień doktora na ścieżce *stricte* akademickiej, było stworzenie innego rodzaju doktoratu, który odpowiadał w swoim duchu (obecnemu) honorowemu². Był on przyznawany w Średniowieczu zarówno przez uniwersytety, jak i bezpośrednio przez Papieża oraz Cesarza (bez udziału władz uniwersyteckich), ponieważ to oni posiadali prerogatywy „wynoszenia” poza/ponad stan związany z urodzeniem czy posiadaną pozycją społeczną³. Taki doktorat nie miał nic wspólnego z uprawianiem nauki czy wykładaniem na uczelni; stanowił „akt nadania”, chociaż współcześnie bardzo często otrzymują go osoby, które już wcześniej, tradycyjną ścieżką, uzyskały na uniwersytetach stopnie doktora i/lub doktora habilitowanego, czy tytuł profesora.

W Stanach Zjednoczonych pierwszy doktorat honorowy na Harvardzie został nadany George’owi Washingtonowi w roku 1776 – jednemu z szesnastu prezydentów amerykańskich, którzy otrzymali tę godność⁴. Pierwszą kobietą, która uzyskała tytuł doktora honoris causa była Helen Keller, głuchoniewidoma pisarka, pedagog i polityczna aktywistka, a miało to miejsce dopiero w roku 1955⁵.

W swojej historii podejście do doktoratu honoris causa ulegało ewolucji. Były okresy, kiedy przyznawano go wręcz masowo, na przykład w 1896 roku w 150. rocznicę swojego istnienia Princeton University nadał 79 doktoratów honoris causa, Harvard University w roku 1936 (również z powodów rocznicowych) – 86, a Columbia University w roku 1929 (175-lecie istnienia) – aż

² P. Dhondt, *Pomp and Circumstance at the University*, s. 119.

³ Tamże, s. 120.

⁴ Por. *Honorary Degrees. Harvard University, Commencement Office*, adres internetowy: <https://commencement.harvard.edu/honorary-degrees>

⁵ J.O. Freedman, *Liberal Education and the Public Interest*, Iowa City 2003, s. 121.

134⁶. Z kolei, w północnej części Europy ceremonia nadawania doktoratu honoris causa często miała charakter wyjątkowy. Jako przykład można podać tu wydarzenia na uniwersytecie w Uppsali w 1877 roku, w których udział brali najwyżsi dostojnicy w kraju⁷. Ceremonie wręczania doktoratów honoris causa były bardzo często łączone z jubileuszami odnoszącymi się do istnienia uniwersytetów⁸. Na przykład, uroczystość jubileuszowa z okazji dwustulecia istnienia szwedzkiego Uniwersytetu w Lund w roku 1868 nabrała wręcz panskandynawskiego, politycznego i kulturowego charakteru. Nadano wówczas 71 doktoratów honorowych w dziedzinie teologii, prawa, medycyny i sztuk pięknych. Z uwagi na fakt, że doktoratów honorowych w teologii, zgodnie ze statutem, nie można było przyznawać obcokrajowcom, otrzymało je 49 Szwedów, jednak w pozostałych dyscyplinach oprócz 23 Szwedów, także 12 Norwęgów, 9 Duńczyków i jeden Fin⁹. Generalnie, nadawanie tytułu doktora honoris causa przedstawicielom innych krajów miało – w przypadku krajów skandynawskich w XIX wieku – przyczynić się do pogłębienia przyjaznych relacji między nimi (zdaniem Pietera Dhondta, już od XIV wieku doktoraty honorowe odgrywały „ważną rolę w stosunkach dyplomatycznych”)¹⁰.

Warto również zwrócić uwagę na fakt, iż doktoraty honorowe stanowią często nie tylko [i nie tyle – uzup. AG-M] zaszczyt dla uhonorowanej osoby, lecz zwiększają prestiż wydziału, z inicjatywy którego zostały nadane, lub całego uniwersytetu. Władze uniwersytetów są tego świadome. Na przykład, na stronie internetowej jednego z najlepszych uniwersytetów portugalskich – Universidade Nova de Lisboa – znajdujących się relatywnie wysoko w światowych rankingach stwierdzono:

Tytuł doktora Honoris Causa, to przykład tradycyjnej praktyki akademickiej, posiadającej ogromne znaczenie. Wybitność osób, które stają się częścią Uniwersytetu poprzez Doktorat Honoris Causa przyczynia się do wzrostu prestiżu Uniwersytetu¹¹.

Z kolei, w dokumencie zawierającym kryteria nadawania tytułu doktora honoris causa przez prestiżowy kanadyjski McGill University napisano, iż wybór kandydata stanowi „deklarację wartości” tworzących fundament tego

⁶ P. Dhondt, *Pomp and Circumstance at the University*, s. 128.

⁷ Tamże.

⁸ Na ten temat por. P. Dhondt, *Honorary Doctoral Degrees as Expressions of Political and Cultural Relationships at Nordic University Jubilees (1840-1911)*, Centaurus 2014, 56, 2.

⁹ F. Tersmeden, P. Dhondt, *The Bicentenary of Lund in 1868. A Low Point in Scandinavian Cooperation, or a Rebirth, National, Nordic Or European?*, [w:] *Nineteenth-Century University Jubilees and Nordic Cooperation*, red. P. Dhondt, Leiden 2011, s. 127-128.

¹⁰ P. Dhondt, *The Echo of the Quartercentenary of Uppsala University in 1877 across Scandinavia*, [w:] Tamże, s. 150.

¹¹ Por. *Universidade NOVA de Lisboa, Honoris Causa*, adres internetowy: <https://www.unl.pt/en/nova/honoris-causa>

uniwersytetu. Ponadto, osoba wybrana powinna mieć takie „zasługi”, że „jej uhonorowanie jest równoznaczne z uhonorowaniem uniwersytetu”¹².

Oczywiście, zarówno w przypadku kandydata, jak i opinii publicznej ważny jest status uczelni; na przykład, w Stanach Zjednoczonych odmiennie postrzegany jest doktorat honorowy otrzymany od Harvard University, a odmiennie od prowincjonalnego koledżu. W konsekwencji, zdarza się, że propozycja otrzymania doktoratu honorowego jest odrzucana¹³. Doktoraty honorowe są też oddalane z powodów pryncypialnych. Podaje się w tym kontekście przykład znanego naukowca Herberta Spencera, który odmówił przyjęcia tego zaszczytu od uniwersytetów brytyjskich¹⁴. Z kolei, irlandzki pisarz George Bernard Show nie zgodził się, aby jego kandydatura była rozważana przez Harvard University w roku 1936 (podczas uroczystości 300-lecia tej instytucji)¹⁵. Natomiast, południowoafrykańska nowelistka odmawiając otrzymania doktoratu honoris causa od Dartmouth College, stwierdziła:

Otrzymałam wiele honorowych doktoratów i zdecydowałam, że nie zaakceptuję kolejnego. Mam nadzieję, że nie zostanie to uznane za arogancję, ale faktem jest, że nie chcę przyczynić się do dewaluacji (...) tej tradycji¹⁶.

Wreszcie, Nelson Mandela nie zgodził się na przyjęcie doktoratu honoris causa proponowanego mu wspólnie przez dwa uniwersytety znajdujące się w brytyjskim Leeds, ale jednocześnie przyjął ponad trzydzieści takich doktoratów od innych instytucji¹⁷.

Taka sytuacja zdarza się również wtedy, gdy uniwersytet nie konsultuje wcześniej tego faktu z osobą uhonorowaną. W tym kontekście można podać przykład legendarnego indyjskiego krykiecisty Sachina Tendulkara, który odrzucił kilka przyznanych mu doktoratów honorowych, między innymi indyjskiego Jadavpur University¹⁸, a inny krykiecista i celebryta Rahul Dravid – indyjskiego Bangalore University¹⁹. Bez wątpienia, celem obydwu uniwer-

---

¹² Por. McGill University, *Guidelines for Awarding of Honorary Degrees*, adres internetowy: <https://www.mcgill.ca/medicine-academic/files/medicine-academic/honorary-degrees.pdf>

¹³ P. Dhondt, *Pomp and Circumstance at the University*, s. 126.

¹⁴ B. Holmes, *Herbert Spencer (1820-1903)*, Prospect: quarterly review of comparative education, 1994, 24, 3/4, adres internetowy: <http://www.ibe.unesco.org/sites/default/files/spencere.pdf>

¹⁵ J.O. Freedman, *Liberal Education*, s. 121.

¹⁶ Tamże, s. 129.

¹⁷ B. Cronin, *Honoris Causa*, *Academic Questions*, 2002, 16, s. 63.

¹⁸ Por. A. Biswas, *Why it is honourable to spurn honorary degrees*, *The Statesman*, 201.2019, adres internetowy: <https://www.thestatesman.com/opinion/why-it-is-honourable-to-spurn-honorary-degrees-1502721546.html>

¹⁹ Por. Rahul Dravid turned down honorary doctorate from Bangalore University and people can't stop praising him, *Indian Express*, 30.01.2017, adres internetowy: <https://indianex->

syttetów było wzmocnienie swojego wizerunku poprzez połączenie go z nazwiskami popularnych w tym kraju sportowców.

Zdarzają się jednak i sytuacje odwrotne, kiedy osobie zabiegającej o otrzymanie doktoratu honoris causa z jakiegoś uniwersytetu odmawia się tego zaszczytu. Tak było w przypadku znanego pisarza, autora wielu bestsellerów Johna O'Hary, kandydatury którego, mimo wielu podejmowanych starań, nie zaakceptował Yale University (choć był jego absolwentem). Podobnie, Tulane University w Nowym Orleanie odmówił doktoratu honoris causa gubernatorowi Luizjany Hueyowi Longa²⁰.

Warto dodać, że doktoraty honorowe uniwersytetów w Oxford i Cambridge wykorzystywano także w celach politycznych. Na przykład, po drugiej wojnie światowej miały one wpłynąć na pogłębienie dobrych relacji Wielkiej Brytanii ze Stanami Zjednoczonymi i Francją, a później Niemcami Zachodnimi. W 1952 roku doktorat honorowy Oxfordu otrzymał Dean Acheson, amerykański Sekretarz Stanu, jeden z głównych twórców Doktryny Trumana i Planu Marshalla. Z kolei, rozliczne kontrowersje, także i polityczne, wzbudziło przyznanie tego zaszczytnego tytułu przez Oxford University znanemu ze swoich lewicowych poglądów komikowi Charliemu Chaplinowi²¹. W kontekście Oxfordu podaje się także często przypadek odrzucenia kandydatury brytyjskiej Premier Margaret Thatcher (stosunkiem głosów 738 do 319), mimo że zgodnie z tradycją otrzymywali go wcześniej wszyscy absolwenci tego uniwersytetu piastujący stanowiska ministrów. Przyczyną odmowy stał się jej „populistyczny konserwatyzm”²². Jeden z najbardziej kontrowersyjnych doktoratów honoris causa, o wyraźnym zabarwieniu politycznym, dotyczy prezydenta Rosji Vladimira Putina, któremu senat węgierskiego Uniwersytetu w Debreczynie przyznał tytuł Civic Honoris Causa. Otrzymują go osoby posiadające „nadzwyczajne publiczne lub artystyczne dokonania, które poprzez swoje działania bądź moralne, bądź finansowe wsparcie przyczyniły się do zwiększenia reputacji Uniwersytetu” (w przypadku Putina wiązało się to bezpośrednio z przyznaniem Węgrom przez Rosję kredytu na rozbudowę elektrowni atomowych). Decyzja Senatu spotkała się z licznymi protestami zarówno profesorów Uniwersytetu, jak i szerokiej opinii publicznej, a władze węgierskiego Instytutu Polityki Publicznej stwierdziły wprost, że stanowi ona poparcie dla „łamania praw człowieka, demokracji i konstytucjonalizmu” oraz podważa autono-

---

press.com/article/trending/trending-in-india/rahul-dravid-turned-down-his-honorary-doktorate-from-bangalore-university-and-people-cant-stop-praising-him-4494020/

²⁰ J.O. Freedman, *Liberal Education*, s. 124.

²¹ M. Heffernan, H. Jons, *Degrees of Influence: The politics of Honorary Degrees in the Universities of Oxford and Cambridge*, *Minerva: a review of science, learning and policy*, 2007, 45, 4, s. 403.

²² Tamże, s. 22-26.

mię Uniwersytetu poprzez podporządkowanie jego decyzji „politycznym interesom rządu”²³.

Wielkie emocje w świecie nauki wzbudziła zrealizowana idea przyznania doktoratu honoris causa University of Cambridge francuskiemu filozofowi Jacques’owi Derridzie w 1992 roku (któremu także w 1997 roku taki doktorat przyznały władze Uniwersytetu Śląskiego). 103 brytyjskich profesorów napisało wówczas list protestacyjny, w którym „kwestionowali oryginalność i znaczenie idei” tego naukowca²⁴.

Uniwersytety, również te elitarne, nadają niekiedy doktoraty honorowe znanym celebrytom, aktorom i muzykom. Czasami wiąże się to z faktem, że byli oni ich absolwentami, ale zawsze ma to promować określoną placówkę edukacji wyższej. Do grona uhonorowanych tym tytułem należą: aktor Ben Affleck, który nie ma wykształcenia wyższego (Brown University), aktorka Meryl Streep (Indiana University), pisarka J.K. Rowling, autorka serii o Harrym Potterze, piosenkarz Bono (University of Pennsylvania) Aretha Franklin (Harvard University), celebrytka Oprah Winfrey (Duke University) i wielu innych²⁵, w tym także Leonard Cohen (McGill University), czy Bob Dylan (Princeton University). Ogromne negatywne emocje wywołało w tym kontekście uhonorowanie doktoratem honorowym aktorki Jodie Foster przez Yale University²⁶. W tradycji łączenia prestiżu uniwersytetu z orientacją na medialny „show” mieści się także przyznanie doktoratu honoris causa słynnym czarnoskórym bokserem. Wśród nich znaleźli się: uhonorowany przez Central Ohio State University w 1989 roku Mike Tyson, który nie ukończył nawet szkoły średniej i George Foreman przez Houston Graduate School of Theology w 2007 roku. W przypadku Tysona decyzję argumentowano jego „pozytywnym wpływem na młodych ludzi” (co oczywiście może zaskakiwać w świetle powszechnej wiedzy o jego uzależnieniu od narkotyków, a także udziale w licznych skandalach seksualnych)²⁷. Z kolei, drugi wspomniany sportowiec George Foreman uzyskał doktorat honoris causa za działalność charytatywną na rzecz dzieci. Bez wątpienia, praktyka przyznawania honorowych doktoratów osobom związanym z kulturą popularną i sportem, niezależnie od ich dokonań, powoduje inflację tego tytułu i zaszczytu.

Wielokrotnie w historii tego honorowego tytułu zdarzało się też, że uzyskiwały go osoby całkowicie niezbrane opinii publicznej, jednak majątne, *de facto* w zamian za dotowanie uniwersytetów (i zapewne dlatego Nelson Rockefeller

²³ Scandal brews over proposed honor of Putin, Budapest Business Journal, 30.08.2017, adres internetowy: https://bbj.hu/politics/scandal-breeds-over-proposed-honor-for-putin_138009

²⁴ M. Heffernan, H. Jons, *Degrees of Influence*, s. 413-414.

²⁵ M. Boardman, *17 celebrities with honorary degree*, Entertainment, 1.10.2016, adres internetowy: <https://ew.com/gallery/celebrity-honorary-degrees/>

²⁶ J.O. Freedman, *Liberal Education*, s. 126.

²⁷ „Los Angeles Times”, *Honorary Degree Delights Tyson*, 25 04 19 1989, adres internetowy: <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1989-04-25-sp-1958-story.html>

otrzymał od Dartmouth College dwukrotnie doktorat honorowy, chociaż oczywiście jest on osobą bardzo znaną). W takich przypadkach nie stosowano wobec kandydatów żadnych wymagań ani kryteriów²⁸. Już w 1935 roku w ostrej reakcji przeciwko inflacji doktoratu honoris causa pisarz i dziennikarz John R. Tunis zadawał retoryczne pytanie: „kiedy te instytucje zrozumieją, że nadawanie honorowych stopni [doktoratów honoris causa] tak dużej liczbie osób zaprzecza tym ideałom, które powinny kultywować?”²⁹. Z kolei Epler, krytykując rosnącą liczbę doktoratów honorowych, stwierdził: „gdyby honorowe dyplomy były nadawane tylko Newtonom, Darwinom i Einsteinom, wówczas [ich] prestiż w czasach obecnych pozostałby niekwestionowany”³⁰.

W ostrej, choć nieco publicystycznej krytyce doktoratów honorowych, Zachary Crockett pisze o ich inflacji w Stanach Zjednoczonych i stwierdza po analizie sytuacji na najlepszych uniwersytetach w tym kraju, że „są one dysproporcjonalnie rozdzielane, nie tyle dla najznakomitszych naukowców (...), co dla ikon pop-kultury, bardzo znanych polityków i bogatych biznesmenów”. Przywołuje przykład alternatywny – University of Virginia, w którym nie przyznaje się ich, ponieważ jego założyciel Thomas Jefferson uważał, że istnieje niebezpieczeństwo nadawania tego zaszczytu „w oparciu o relacje polityczne lub religijne, a nie ściśle naukowe kryteria”³¹.

Tradycja przyznawania doktoratów honoris causa jest bardzo żywa i dostojna również na polskich uniwersytetach. Doktoraty otrzymują zarówno naukowcy, jak i osoby publiczne, których znaczenia i osiągnięć w żaden sposób nie można zakwestionować. Warto pokazać to na dwóch przykładach. Doktorami honorowymi Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza są między innymi: Maria Curie-Skłodowska, Heliodor Świącicki, Ignacy Jan Paderewski, Józef Piłsudski, Ignacy Mościcki, Kazimiera Iłakowiczówna, Krzysztof Penderecki, Wisława Szymborska, Javier Solana, Henryk Samsonowicz, Albert Gore, Jan Paweł II, Julia Hartwig i Jan Strelau. Z kolei, w przypadku Uniwersytetu Jagiellońskiego wśród uhonorowanych tym zaszczytem wymienić można: Joachima Lelewela, Augusta Cieszkowskiego, Jana Matejkę, Józefa Piłsudskiego, Marię Skłodowską-Curie, Oskara Lange, Władysława Tatar-kiewicza, Jarosława Iwaszkiewicza, Jana Pawła II, Witolda Lutosławskiego, Andrzeja Wajdę, Matkę Teresę z Kalkuty, Gerarda Labudę, Aleksandra Gieysztora, Stanisława Lema, Zbigniewa Brzezińskiego, Sławomira Mrożka, Bronisława Geremka i Anthony Giddensa³². Każda wymieniona wyżej osoba wniosła wkład do nauki, życia społeczno-politycznego, czy kulturalnego, co

²⁸ J.O. Freedman, *Liberal Education*, s. 126.

²⁹ Tamże, s. 127.

³⁰ Cytuję za: B. Cronin, *Honoris Causa*, s. 62.

³¹ Z. Crockett, *Why do Colleges Give Out, Honorary Degrees*, [18.05.2017], adres internetowy: <https://priceconomics.com/why-do-colleges-give-out-honorary-degrees/>

³² Por. *Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Doktorzy Honoris Causa*, adres internetowy: <https://www.uj.edu.pl/universytet-z-collegium-medicum/nagrody-i-wyroznienia/dhc>

jest podkreślone na dyplomach honoris causa i podczas przemówień. Przytoczę tutaj tylko jeden przykład, odnoszący się do doktoratu honoris causa Józefa Piłsudskiego (Uniwersytet Jagielloński, rok 1920). Na jego dyplomie honorowym napisano, iż wyróżnieniem tym odznaczono:

Obywatela miłością Ojczyzny najgoręcej płonącego (...) Wyswobodziciela, który tęsknie wyczekiwany, wrócił nareszcie (...) Bohatera, który potem w najcięższych warunkach stworzył niestrudzoną pracą Wojsko Polskie, chlubę Narodu i ostoję jego bytu, a na jego czele wskrzesił dla Polski czasy Bolesławów i Batorych. Męża, który choć żołnierz z umiłowania i zawodu, najgłębiej wczuł się w ducha naszych dziejów (...)³³.

Warto zauważyć, że uroczystości związane z nadaniem tytułu honoris causa mają bardzo doniosły charakter. Odbývają się nie tylko z udziałem władz uczelni (rektorskich i senatu), ale często także przedstawiciele rządu i polityków. Punktem kulminacyjnym uroczystości związanej z nadaniem doktoratu honoris causa jest przemówienie/wykład uhonorowanego. Inmaculada Fortanet przeanalizowała – pod kątem stosowanych przez mówców cytatów, które są bardzo często stosowane (z Japonii, Hiszpanii, Afryki Południowej, Rosji, Włoch, Australii, Kanady i Stanów Zjednoczonych) – 20 takich przemówień³⁴. Okazało się, że używa się ich najczęściej na początku i końcu przemówienia, a celem jest ilustracja własnych uczuć, zdobycie sympatii audytorium, bądź wykazanie się erudycją³⁵. Przemówienia mają także charakter dziękczynny i zawierają wiele bardzo pochlebnych słów po adresem przyznającego doktorat honorowy uniwersytetu. Są one zwykle bardzo podniosłe, niekiedy nawiązują w swoich fragmentach do zainteresowań doktora honoris causa (jeśli jest on naukowcem), a niekiedy do aktualnych spraw społecznych i publicznych (obdarowani reprezentują niemal wszystkie obszary życia). Warto przytoczyć dwie ilustracyjne wypowiedzi. Melvin Fitting, logik, matematyk i filozof, podczas uroczystości na Uniwersytecie w Bukareszcie (otrzymał tam doktorat honoris causa w roku 2019) powiedział, w nawiązaniu do swoich odkryć:

W filozofii logiki upowszechnia się często przekonanie, że logika stanowi jedność. Nie stanowi, jest wieloraka. Mogę uznać, że istnieje (...) nieskończona liczba logik. Rozwijano różne logiki w dziedzinie filozofii, w odniesieniu do różnych zagadnień;

³³ Por. M. Zborek, 28 04 2020 r. – 97. rocznica wręczenia dyplomu doktora honoris causa UJ w zakresie prawa Marszałkowi Józefowi Piłsudskiemu, Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego; adres internetowy: http://www.archiwum.uj.edu.pl/kartki-z-dziejow-uniwersytetu-jagiellonskiego/-/journal_content/56_INSTANCE_25Bq/1445705/136370890

³⁴ I. Fortanet, *When and Why are Citations Used in Honoris Causa Speeches?*, [w:] *Linguistic Studies in Academic and Professional English*, red. I. Fortanet, J.C. Palmer, S. Posteguillo, Castelló de la Plana 2003, s. 50.

³⁵ Tamże, s. 57.

istnieją więc logiki wiedzy, logiki czasu, logiki działania. Ani się nie obejrzymy, a tuż za rogiem pojawi się nowa logika³⁶.

Z kolei Bill Gates podczas przemówienia na Harvard University w roku 2007 w trakcie ceremonii nadawania mu tytułu doktora honoris causa stwierdził, odnosząc się do problemu nierówności i niesprawiedliwości społecznych:

Nie ma wątpliwości, że profesorowie, absolwenci i studenci Harvardu wykorzystywali posiadaną przez nich władzę do polepszania życia, i tutaj i na całym świecie. Jednak, czy nie można zrobić więcej? Czy Harvard mógłby poświęcić swój potencjał intelektualny (...) ludziom, którzy nigdy nie słyszeli jego nazwy? (...) Czy najbardziej na świecie uprzywilejowani ludzie nie powinni dowiedzieć się więcej o życiu najmniej uprzywilejowanych? (...) ³⁷

Obecnie na większości renomowanych uniwersytetów, także polskich, proces przyznawania tytułu doktora honoris causa jest wieloetapowy, a uhonorowane osoby posiadają nadzwyczajne osiągnięcia w świecie nauki lub w szeroko rozumianym życiu społecznym. W odniesieniu do polityki przyznawania doktoratów honoris causa w Oxford i Cambridge, w ostatnich dekadach można zauważyć, że

obecne procedury są ekstremalnie rygorystyczne i jedynie kandydatury najbardziej znanych – w skali międzynarodowej – naukowców i osób ze sfery publicznej są rozważane w przypadku doktoratów honoris causa³⁸.

Wydaje się też, że przynajmniej w wielu krajach europejskich nastąpił powrót do idei doktoratu honorowego jako bezinteresownego, pełnego szacunku „daru” dla wybitnej osoby, bez jakichkolwiek oczekiwań wzajemności³⁹.

BIBLIOGRAFIA

Biswas A., *Why it is honourable to spurn honorary degrees*, The Statesman, 2.01.2019, adres internetowy: <https://www.thestatesman.com/opinion/why-it-is-honourable-to-spurn-honorary-degrees-1502721546.html>

---

³⁶ M. Fitting, *A Short Speech on Receiving a Doctor Honoris Causa in Bucharest*, October 31, 2019, adres internetowy: https://www.researchgate.net/publication/340256376_Short_Speech_on_Receiving_a_Doctor_Honoris_Causa_in_Bucharest

³⁷ *Remarks of Bill Gates, Harvard Commencement 2007*, „Harvard Gazette”, 7.07.2007, adres internetowy <https://news.harvard.edu/gazette/story/2007/06/remarks-of-bill-gates-harvard-commencement-2007/>

³⁸ M. Heffernan, H. Jons, *Degrees of Influence*, s. 415.

³⁹ B. Cronin, *Honoris Causa*, s. 67.

- Boardman M., *17 celebrities with honorary degree*, Entertainment, 1.10.2016, adres internetowy: <https://ew.com/gallery/celebrity-honorary-degrees/>
- Budapest Business Journal, 30.08.2017, adres internetowy: https://bbj.hu/politics/scandal-breeds-over-proposed-honor-for-putin_138009
- Crockett Z., *Why do Colleges Give Out*, Honorary Degrees, 18.05.2017, adres internetowy: <https://priceconomics.com/why-do-colleges-give-out-honorary-degrees/>
- Cronin B., *Honoris Causa*, Academic Questions, 2002, 16.
- Dhondt P., *Honorary Doctoral Degrees as Expressions of Political and Cultural Relationships at Nordic University Jubilees (1840-1911)*, Centaurus 2014, 56, 2.
- Dhondt P., *Pomp and Circumstance at the University: The Origin of the Honorary Degree*, European Review of History: Revue européenne d'histoire, 2103, 20, 1.
- Dhondt P., *The Echo of the Quartercentenary of Uppsala University in 1877 across Scandinavia*, [w:] *Nineteenth-Century University Jubilees and Nordic Cooperation*, red. P. Dhondt, Leiden 2011.
- Fitting M., *A Short Speech on Receiving a Doctor Honoris Causa in Bucharest*, October 31, 2019, adres internetowy: https://www.researchgate.net/publication/340256376_Short_Speech_on_Receiving_a_Doctor_Honoris_Causa_in_Bucharest
- Fortanet I., *When and Why are Citations Used in Honoris Causa Speeches?*, [w:] *Linguistic Studies in Academic and Professional English*, red. I. Fortanet, J.C. Palmer, S. Posteguillo, Castelló de la Plana 2003.
- Freedman J.O., *Liberal Education and the Public Interest*, Iowa City 2003.
- Heffernan M., Jons H., *Degrees of Influence: The politics of Honorary Degrees in the Universities of Oxford and Cambridge*, Minerva: a review of science, learning and policy, 2007, 45, 4.
- Holmes B., *Herbert Spencer (1820-1903)*, Prospect: quarterly review of comparative education, 1994, 24, 3/4, adres internetowy: <http://www.ibe.unesco.org/sites/default/files/spencere.pdf>
- Honorary Degree Delights Tyson*, „Los Angeles Times” 25.04.19 1989, adres internetowy: <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1989-04-25-sp-1958-story.html>
- Honorary Degrees. Harvard University, Commencement Office*, adres internetowy: <https://commencement.harvard.edu/honorary-degrees>
- Indian Express, 30.01.2017, adres internetowy: <https://indianexpress.com/article/trending/trending-in-india/rahul-dravid-turned-down-his-honorary-doctorate-from-bangalore-university-and-people-cant-stop-praising-him-4494020/>
- McGill University, *Guidelines for Awarding of Honorary Degrees*, adres internetowy: <https://www.mcgill.ca/medicine-academic/files/medicine-academic/honorary-degrees.pdf>
- Remarks of Bill Gates, Harvard Commencement 2007*, „Harvard Gazette”, 7.07.2007, adres internetowy <https://news.harvard.edu/gazette/story/2007/06/remarks-of-bill-gates-harvard-commencement-2007/>
- Tersmeden F., Dhondt P., *The Bicentenary of Lund in 1868. A Low Point in Scandinavian Cooperation, or a Rebirth, National, Nordic Or European?*, [w:] *Nineteenth-Century University Jubilees and Nordic Cooperation*, red. P. Dhondt, Leiden 2011.
- Universidade NOVA de Lisboa, *Honoris Causa*, adres internetowy: <https://www.unl.pt/en/nova/honoris-causa>
- Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, *Doktorzy Honoris Causa*, adres internetowy: <https://www.uj.edu.pl/universytet-z-collegium-medicum/nagrody-i-wyroznienia/dhc>
- Zborek M., 28 04 2020 r. – 97. rocznica wręczenia dyplomu doktora honoris causa UJ w zakresie prawa Marszałkowi Józefowi Piłsudskiemu, Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego; adres internetowy: http://www.archiwum.uj.edu.pl/kartki-z-dziejow-universytetu-jagiellonskiego/-/journal_content/56_INSTANCE_25Bq/1445705/136370890